

Brno 23. dubna 1957.

Vážený pane docente,

chtěla bych se Vám omluvit za některé své projevy vůči Vám v poslední době, zejména za všechna slova, která jste snad mohl chápat jako osobní výčitku. Prosím, abyste mi věřil, že nebyla tak míněna; vždyť bych k ničemu neměla méně práva. Šlo vlastně jen o nedostatek sebeovládání a příliš otevřené projevy určité zatrpklosti, kterou ve mně budí okolnosti mého pracovního zařazení.

Nechci plýtvat Vaším časem; ráda bych Vám však svou omluvu doložila některými konkrétními skutečnostmi, které se týkají pracovní posice mé a psychologů v záchytných dětských domovech vůbec.

Když jsem 1. února 1953 nastupovala toto místo, šlo mi především o to, abych se dostala z Kroměříže do Brna. Pracoviště samo a situaci psychologů v záchytných domovech jsem poznala až po nástupu; kdybych byla obojí poznala dříve, nikdy bych toto místo nebyla nastoupila. Přišla jsem do nepříliš čisté budovy s nedobrymi lidmi; mravní kvality tohoto výchovného a pomocného personálu se v pozdější době ukázaly takovými, jak jsem je odhadla hned v oněch prvních dnech. Dnes jsou tam téměř sami noví lidé. Ač šlo o zařízení školského odboru KNV, veškerá rozhodování a zásahy byly v rukou policie; rázovité názory příslušníků VB byly ideovým vodítkem práce oněch vychovatelek; návštěvy těchto uniformovaných mužů pak řízným zpestřením jejich trudné práce s mravně narušenými dětmi.

Tyto vychovatelky nedovedly vidět v nově nastoupivším psychologovi nic jiného než další jim rovnocennou sílu. A měly výbornou oporu v tomto svém nazírání: pojetí funkce psychologa ministerstvem školství. Pracovníci MŠ, většinou bývalí učitelé, mají jakés takés vědomosti a zkušenosti s "testováním", nerozlišujíce přitom ještě namnoze test ve smyslu psychologickém a pedagogickém. Psycholog v jejich pojetí je člověk vyšetřující děti inteligenčními testy. Poněvadž pak velmi dobře znají sovětský výnos "O pedologických úchylných v systému lidových komisariátů osvěty" z roku 1936 /aniž chápou, že je namířen proti neodborně testujícím učitelům a nikoli proti psychologům/, soudí, že testování je činnost zavrženáhodná. Jak tedy má psycholog pracovat? I vytvořili si tehdy v letech 1952 a 1953 teorii t. zv. přímé práce s dětmi, kterou prý má psycholog provádět. Ríkám-li "teorii", je to přehnáno, neboť teorie znamená promyšlenou a domyšlenou koncepci; zde však jde o pouhý slovní výraz, jehož obsahovou náplň nikdo přesně nevymezil, každý si ji však může vykládat a také vykládá, jak je mu libo, nejčastěji tak, že psycholog má pracovat se skupinou dětí více méně ve funkci vychovatele psychologicky vzdělaného. Jindy zase někteří pracovníci MŠ jsou ochotni ponechat psychologům formy "individuální práce s dítětem", zdůrazňují však, že po určitý počet hodin v týdnu má psycholog pracovat jako vychovatel. Nemají přitom zdaleka na mysli práci ve smyslu psychagogického působení /nikdo přece nepopírá, že psycholog je výchovným pracovníkem/, nýbrž práci ve smyslu běžných "služeb" řadových vychovatelů. Tato "přímá práce s dětmi" má psychologovi zprostředkovat poznání dítěte. Poněvadž chápou veškerou problematiku diagnózy, prognózy a reedukace dětských deprivantů jen s hlediska běžné školské kázně a vypěstování základních návyků pracovních, společenských a

hygienických, jak je možno se o tom poučit v každé běžné učebnici pedagogiky, nemají ovšem tušení o vskutku psychologické problematice tohoto pracovního oboru a tím méně o psychologických metodách poznání dítěte a práce s ním.

Chápete snad, jak obtížná byla za těchto okolností má posice. Jen ten, kdo zná život v záchytných dětských domovech, ví, co vše je možno zahrnout pod pojem přímé práce s dítětem. Nástupem nového ředitele Pavlíka /v dubnu 1953/, málo inteligentního, málo charakterního a hodně ješitného a hrubého člověka se vše ještě přiosťřilo. Bylo mi dávano na srozuměnou, že jsem neužitečný a zbytečně pyšný tvor. Neboť má snaha, abych vykonávala vskutku práci psychologa, byla chápána jako pýcha a "nafoukanost na doktorát". Má ~~tužba~~ "učelnost" dráždila a rozčilovala ředitele probouzejíc v něm pocit méněcennosti, neboť příroda ho, ač byl učitelem, nenadala schopností zestylisovat větu a dokonce ani ne příliš výbornou znalostí pravopisu. V dobré spolupráci s oněmi vychovatelkami mi kazili život, jak se dalo. Pracovní program ústavu se nepovznášel nad úkoly související s běžným zajištěním provozu: úklid, údržbu, zajištění technického vybavení, rozdělení služeb, udržení kázně. V době, kdy kliničtí psychologové za Vašeho vedení a opory usilovali o oprávnění provádět psychoterapii a uvažovali o zřizování laboratoří, já jsem zcela sama bojovala o to, abych nemusila vykonávat vychovatelské služby, převozy dětí do dětských domovů, jejich doprovod k lékařským vyšetřením atd. Žádný klinický psycholog a také žádný universitní pracovník v oboru psychologie nedovede si nikdy konkrétně přestavit posici psychologa v záchytném dětském domově a to, co se dá při troše tupohlavosti a zlé vůle vykombinovat z nešikovných směrnic. Budiž po pravdě řečeno, že bylo jen velmi málo toho, k čemu mě přinutili a že jsem vždy byla a zůstala psychologem. Ale na pocit opuštěnosti, hořkosti a bezmoci, který jsem prožívala, nezapomenu asi do konce života.

Je pochopitelné, že jsem za těchto potyček rostla víc jako debatér než jako psycholog. Dále jsem našla určitou metodu úniku v tom, že jsem se zaměřila na svou současnou funkci "odborného poradce dětských domovů v celém kraji", kterou ministerské směrnice na štěstí připouštěly i zdůrazňovaly. Je to tatáž metoda úniku, které dnes užívá František Stehlík v Bohumíně. Insp. Černý na KNV přál mé práci v terénu, naopak vždy zdůrazňoval celokrajskou funkci psychologa. Choval se ke mně vždycky pěkně a byl mi v těch letech jakousi oporou, třebaže o tom snad ani nevěděl; to zejména tím, že si dovedl utvořit i zachovat dost rozumný názor na funkci psychologa a že řešil mé případné spory s ředitelem Pavlíkem nikoli ve prospěch tohoto pána.

Když se v prosinci 1953 utvořil kroužek psychologů kolem katedry, našla jsem klinické psychology sjednocené, jakoby nasáklé stavovským sebevědomím lékařů a nechápající, že jsou na světě také nějací nekliničtí psychologové. Neměla jsem jiného spolustrpitele než nešťastného Dr Hudečka a s úžasem jsem pozorovala, jak rozdílně osud naložil se mnou oproti mým kolegům, ač jsem kdysi nestudovala hůře než oni a ač jsem nastupovala své povolání s větším nadšením než někteří z nich.

Čím byl pro ně onen ~~můj~~ nešťastný výnos o pedologických úchylkách z roku 1936? Naučenou "vědomostí", po zkouškách zapomenutou. A jak intenzivně zasahoval nás na našich pracovištích! Měli úplně jiné zájmy, zkušenosti a problémy než já, jiný okruh spolupracovníků, jiné finanční zařazení. Snažila jsem se aspoň o to, aby jim nebyla příliš otevřeně patrna má ubohost.

V následujících letech se má posice nezhoršila, její zlepšení však také nebylo příliš výrazné. Snažila jsem se držet krok s kli-

nickými psychology a nezaostávat odborně. Přednesla jsem v kroužku několik referátů; nikdo z vás nevěděl, za jak trpkých podmínek byly zpracovávány. Po celou tu dobu jsem marně usilovala najít místo ve zdravotnictví v Brně, zejména v psychiatrii, jak bylo a vždy bude mým přáním. Ucházela jsem se na různých klinických pracovištích, navštěvovala KNV, KUNZ, MÜNZ. Všude mě zdvořile přijali, vyslechli a nechali odejít, resp. poskytli nějakou planou naději. Na některých těchto místech jsou dnes moji studijně mladší kolegové /Veselá, Dr Kalužík, Viewegh/. Tehdy jsem pochopila, že ani zájem, ani píle, ani láska k práci nepomohou nic člověku, nemá-li kousek praobycejných protekce. A já ji nemám. Také jsem pochopila, že dobří pracovníci jsou lidé, u nichž se nadání spojilo s příznivými pracovními podmínkami. Z nás mladých, kteří se scházíme na fakultě, pokládám za nejslibnějšího Dr Švancarů pro jeho nadání, svědomitost, šíři rozhledu, seriosní postoj k práci. Dr Švancarů je asi nadanější než já. Ale myslím, že kdybych byla na jeho místě, nepracovala bych asi o mnoho hůře než on; a kdyby on byl na mém místě, nepracoval by asi o mnoho lépe než já.

V posledních dvou letech poněkud vzrostl počet psychologů v záchytných domovech, takže na Moravě na př. je dnes všech pět míst v pěti krajích obsazeno. Z nich mám snad dnes, kdy je ředitelem ústavu přímo insp. Černý, nejlepší posici. Souvisí to zcela jistě s tím, že brněnský záchytný domov je nejkonsolidovanější a práce se v něm dělá relativně nejodborněji. /Říkám-li "nejodborněji", mám nicméně na mysli lidové přísloví, které praví, že mezi slepými je jednooký králem/. Udržuji kontakt se svými kolegy a vím, jak se jim asi vede. Vypravuje-li mi prom. psycholog Pichner, který od podzimu 1956 pracuje v ZDD na Sv. Kopecku u Olomouce, jak vypadá jeho pracovní postavení, mám pocit, že jsou to moje vlastní požití a zklamání. Pokud jde o Dr Hudečku, vím, že je nemocen a v důsledku toho nepříliš dobrý pracovník. Víم však také, že zaměstnání psychologa v ZDD je to poslední, co by měl dělat nervově labilní člověk. O Dr Stehlíkovi a jeho "metodě úniku" jsem již psala. Pokud jde o Dr Schürera z Jihlavy, vím, že Mg Tyrdík z KNV v Jihlavě ho přijímal do funkce psychologa zejména proto, že má z dřívějších vychovatelskou praxi a že má řídicí zkoušku "a bude nám tedy převážet děti". Myslím, že Dr Schürer ~~je nadaný~~ je nadaný, pilný, ale též velmi ústupný člověk; a obávám se, že svou dobrou psychologickou práci vykonává více méně "po úředních hodinách", jaksi ilegálně. Od pražského psychologa Dr Strejčka, jemuž je 56 let, mám dopis, z něhož je patrné, že je zcela neoceněn a nešťasten na svém pracovišti. A ještě o finanční otázce. Mám 1116 Kčs hrubého platu. A nemohu se ubránit ironii, slyším-li, že kliničtí psychologové jsou nespokojeni s konečnou výší platu 1950 Kčs. Vždyť já a my všichni v záchytných domovech budeme mít po 20 služebních letech 1250 Kčs a bude nám to musit stačit.

Ve spolupráci s katedrou jsme vypracovali několik memorand, návrhů popisu činnosti, kvalifikace a platového zařazení a poslali ministertvu školství. Nikdy jsme nedostali odpověď a nic se na našem postavení nezměnilo. To proto, že v našich radách nestojí osobnost, kterou mají kliničtí psychologové ve Vás, osobnost s určitou autoritou, znalostí strategického postupu takovýchto vyjednávání. My všichni jsme mladí a neznámí lidé a nemůžeme dělat nic víc než něco sepsat a svěřit to poště. Na katedře nám pomáhá Slávek Bárta, patřící mezi ony vzácné lidi, kteří pracují i pro věci, na nichž nejsou osobně zainteresováni. Jinak katedra blahovolně shlíží na naše snahy, i svůj podpis jim propůjčí. Osobně se však exponovat u známých na mini-

sterstvu - to by znamenalo mít zájem o živé lidi a ten není každému vlastní. Psala jsem loni prof. Dr Příhodovi a mám od něho velmi pěkný dopis. Psala jsem nyní též prof. Dr Doležalovi. Je možné, že školení, které nám pražská katedra chystá v červnu t.r., je dokladem jejich vzbuzeného zájmu o psychology záchytných domovů.

Vážený pane docente, cítím se velmi provinilá, vidím-li délestručněji. Chtěla jsem, abyste věděl, že zatrpklá slova, pokud jsem je pronesla, nebyla namířena proti Vám osobně; byla jen výraznou převahu druhé signální soustavy; nebude z toho tedy snad hysterie.

Promiňte mi, prosím, tento špatný vtíp, kterým končím svůj rozvleklý dopis.

S projevem srdečné úcty

Olga Kaloušková